

Marco Polo

*Llibre de les meravelles
del món*

Propostes didàctiques

Isabel Payà i Climent

5

© 1997 Isabel Payà i Antoni Torreño, traducció i introducció
Coberta i caplletres de Miquel Mollà
200x130 mm, 200 pàgines
Enquardernació en rústica

© 1997 Edicions del Bullent, SL
De la Taronja, 16 - 46210 Picanya ☎ 961 590 883
Disseny: Miquel Mollà

INTRODUCCIÓ

1. Justificació

Explicar les raons que ens han impulsat a traduir les aventures de Marco Polo resulta força gratificant. D'una banda, ens vam sentir atrets per la importància que va tenir aquest llibre per a la cultura d'Occident durant els transcurso de tota l'edat mitjana; de l'altra, ens va captivar el perfil llegendari i mític que l'autor i l'obra han assolit des d'aleshores. A més a més, cal remarcar l'originalitat literària d'un llibre que, tot i haver estat concebut com a manual mercantil, acaba superant els objectius convencionals del gènere i esdevé, gràcies a la inquietud artística de l'autor i potser també del copista, una obra multitextual. Novel·la, biografia, llibre de viatges? Tot cap en aquesta guia per a mercaders europeus del segle XIII, mancats encara dels mapamundi que s'havien de publicar quasi un segle més tard. El primer d'ells, l'Atlas català datat el 1375 i atribuït a Abraham Cresques.

Però no acaba ací l'abast de l'obra. La llarga estada a la cort de Khublai Khan permeté que Polo es convertís en un dels homes de confiança de l'emperador dels mongols i ocupés càrrecs importants en diversos punts de l'imperi. Aquest fet justifica els nombrosos capítols dedicats a explicar acuradament la idiosincràsia d'aquell poble asiàtic, com també el seu sistema de govern i els episodis més significatius de la seva història.

És indubtable, a més a més, l'entusiasme enciclopèdic de Marco Polo en interessar-se per tantíssimes meravelles i curiositats com descobreix al llarg dels seus viatges. Qualsevol cosa, per petita que sigui, pot interessar si ve de lluny i és nova o estranya als nostres ulls. Aquest sembla el missatge que el viatger pretén fer arribar als seus coetanis tot desvetllant en ells un interès indefugible pels prodigis i els tresors que prometien les terres de l'Orient.

Avesats durant segles a ignorar-se mútuament, Orient i Occident havien teixit un imaginari farcit de misteris i llegenda que s'alimentava dels prejudicis i els malentesos que uns i altres exhibien. La figura de Marco Polo, com posteriorment la del genovès Cristòfor Colom, fou decisiva en l'acostament de dos móns diferents i complementaris.

2. La Pau mongola

El segle XIII és, per a nosaltres, el segle de la conquesta de Mallorca, València, i l'inici de l'expansió pel mediterrani. I això no obstant, alhora, molts quilòmetres cap a orient, aquest mateix segle també fou el de l'embranchida d'un imperi vastíssim que estigué a punt de reunir en un mateix estat la Xina, els països àrabs i Europa: l'imperi mongol. Tanmateix, com succeí al nostre cas —a una escala més moderada i per raons òbviament diverses—, aquella nissaga i aquell imperi s'havien diluït tres segles després. Comencem amb els fets.

Temudjin és proclamat senyor del poble mongol a l'inici del dos-cents i agafa el nom de Genguis Khan (Llibre Segon, I). En disset anys ha ocupat i devastat totes les terres compreses entre Pequín i la mar Negra. A la seva mort, l'any 1227, Genguis divideix l'imperi entre els seus fills, i ells continuen l'avanç i sembren l'espant a l'Adriàtic, els Carpats i Alexandria. Europa estava amenaçada i només la mort d'Ogodai, el 1242, la salvà de la invasió. És en aquella època que s'encunyà el mot tàrtar (sinònim d'infernàl) per a referir-se al poble mongol.

Una rama dinàstica dominà tota l'actual Rússia meridional i instituí els territoris de l'Horda d'Or i el khanat de Txagatai. Pertanyen a aquesta dinastia mongola entre altres: Txagatai, Batu, Berca, Caidú, la seva filla Aigiaruc, Mongutemur, Totamongu i Toctai. A ells, Marco Polo s'hi refereix com a tàrtars de ponent (Llibre Sisè, III).

L'altra rama de la nissaga mongola és la que Marco anomena dels tàrtars de llevant, que inicialment tenien la seu a Mongòlia, però l'afany expansionista els portà a conquerir a uns tots els territoris de la Xina (Khublai) i a altres, Pèrsia (Ulau). Aquests tàrtars de llevant acabaren assimilant-se a les cultures d'allà on s'havien instal·lat, i desaparegueren poc després que Marco Polo escrigués

el seu llibre. Pertanyen a aquest llinatge: Khublai Khan, Mongu Khan, Ulau, la princesa Cocacín, Abaga, Argon, Achmed, Casan i Baidú (Llibre Sisè, II).

Les assimilacions susdites i també els conflictes que sorgiren entre els dirigents mongols —de què Marco parla a bastament (Proemi i Llibre Sisè)— acabaren ensorrant-ne el domini. Abans, no obstant això, i gràcies a la seva organització rigorosa, malgrat el terror que anaven sembrant per allà on passaven, aconseguiren crear per primera vegada en la història el contacte entre Europa i les zones orientals més remotes. Açò afavorí el reviscolament de les rutes comercials per terra (la ruta de la seda) i els primers intercanvis culturals i religiosos, dels quals el llibre es fa bon ressò. Va ser el que es conegué per Pax Mongolica, que durà si fa no fa uns cent anys. Després, les fronteres tornaren a tancar-se i una cortina de ferro separà de nou Europa i la Xina. Sortosament Marco Polo ens llegà el testimoni d'aquell període.

3. Un text singular

Corria l'any 1298 quan, arran d'una batalla entre genovesos i venecians, Marco Polo fou capturat i conduït a la presó de Gènova, on la fortuna el va fer coincidir amb Rustichello de Pisa, un escriptor de segona fila aficionat a les gestes bretones i a la cavalleria en general. Després d'haver passat vint-i-quatre anys per terres d'Orient, el mercader venecià dictà les seves aventures al lletraferit amb qui havia de compartir la cel·la.

Rustichello de Pisa redactà el manuscrit original dels viatges de Marco Polo en un francès antic impregnat dels estils èpic i cortès, que barreja amb expressions del seu vernacle italià i fins i tot del dialecte venecià que devia llegir en els apunts de Marco. De l'original —que no conservem— es feren prompte moltes còpies manuscrites que recorregueren Europa tot provocant admiració i reticències. A partir de les còpies primeres es va redactar gran quantitat de versions, refoses i resums fins al punt que actualment els historiadors disposen de 143 manuscrits diferents del viatge. Se sap, per exemple, que a la biblioteca que el rei Martí l'Humà († 1410) deixà al Palau Major de Barcelona es podia trobar un “libre appellat Marcho Polo en romanç scrit en paper ab posts de fust cubert de cuyro vert sens tancadors...”

Les divergències entre els manuscrits varien bàsicament en funció de tres aspectes:

- Alguns copistes i traductors medievals consideraren que l'objectiu principal del llibre de Marco Polo era la divulgació de dades sobre les rutes comercials per Orient; així doncs, retallaren i modificaren el text segons criteris personals a fi d'eliminar allò que no semblava útil o necessari.
- És quasi segur que Polo revisà i corregí el text dictat a Rustichello temps després d'haver abandonat la presó, el 1399, perquè, en algunes versions, s'esmenten fets esdevinguts a la Xina quan ell ja no hi era.
- Finalment, convé no oblidar que, ultra els simples errors derivats del seu particular sistema de treball, copistes i traductors medievals no solien enfrontar-se a un text en vulgar amb la mateixa reverència que concedien als escrits en llatí.

La classificació o stemma dels testimonis que ens han arribat, la devem a Luigi F. Benedetto, filòleg especialista en l'obra del venecià. Segons Benedetto, hom pot distingir dos grups principals de manuscrits. El primer l'encapçala un text redactat en francoitalià (ms. 1116 conservat a la Biblioteca Nacional de París), del qual parteixen tres famílies de manuscrits en italià, francès i dialecte venecià. Aquests són a l'origen d'una versió catalana, no localitzada actualment, que hauria servit de font per a altres versions medievals en català, francès i aragonès. El segon grup de còpies consta de dues versions en llatí (una d'elles trobada a la Catedral de Toledo i l'altra a la Biblioteca Ambrosiana de Milà), que serviren de base per a una edició en italià estampada l'any 1559 per G.B. Ramusio. De la impressió preparada per Ramusio, se n'han derivat igualment diverses famílies de manuscrits.

Cal indicar que les versions del segon grup són més extenses i completes que les del primer, les quals es limiten a resumir el que degué ser l'obra original tot prescindint de la primera part del relat, concretament fins a la descripció del desert de Lob.

4. Una versió moderna de Marco Polo

Amb la nostra proposta hem volgut bastir una traducció globalitzadora i actual d'un llibre reconegut com un dels clàssics universals i que a casa nostra tan sols disposa de la versió reduïda d'un dels originals redactada al segle XIV. Sense negar el valor d'aquesta herència, creiem que és també menester un text més ajustat a les característiques i les necessitats del públic lector modern. Això comporta necessàriament una revisió dels materials polians des del punt de vista lingüístic i literari, i també des d'una perspectiva pragmàtica del discurs. Tractarem, doncs, d'oferir en la nostra traducció tot allò essencial i colpidor de l'obra d'un viatger universal, despert i audaç com pocs altres.

De bell antuvi, voldríem assenyalar les premisses que hem tingut en compte per al nostre treball.

1. No existeix un text únic de base. Cada versió deixa de narrar o de descriure certs esdeveniments que una altra incorpora.
2. Una traducció moderna s'ha de basar o bé en la tria d'una font determinada o bé en un acostament de síntesi de diverses fonts
3. Qualsevol acostament al text de Marco Polo implica, doncs, una opció metodològica personal.
4. Si admitem que cada versionador clàssic volia enriquir el seu text amb extrapolacions personals, i que aquestes han anat incorporant-se a la tradició genèrica d'*Els viatges de Marco Polo*, la seva utilització o no en una versió moderna no ha de traïr necessàriament el text o els texts. Podem posar els exemples següents:
 - La intervenció provada de Rustichello, aliena als dictats de Polo, a l'hora de literaturitzar passatges com ara el pròleg, el resum argumental, les fórmules de transició dels diferents capítols i les descripcions de batalles i ambaixades.
 - L'anècdota sobre el retorn dels Polo a Venècia, basada en l'Odissea, que Ramusio incorpora al final del text.
5. Una edició en català no filològica i, doncs, actualitzada pot implicar no tan sols la utilització d'un registre estàndard actual sinó també, opcionalment, la revisió d'aspectes com ara la puntuació i les connexions lògiques del discurs, l'onomàstica, l'eliminació de redundàncies medievals, la reordenació discursiva de certs fragments confusos o poc resolts en algunes versions i fins i tot la divisió estructural del llibre —diferent, d'altra banda, en cada font.
6. Pel que fa a la tria lèxica, la traducció pot resultar més o menys literal al text de partida. Una traducció més lliure no hauria d'alterar en cap cas el sentit del text sinó que adaptarà girs de la llengua original, buscarà expressivitat en la llengua de destinació i no incorrerà en anacronismes semàntics.

Quant a les versions filològiques de síntesi que s'han preparat durant el segle XX, destaquem-ne dues d'editades el mateix any, 1928. Una és l'edició crítica fonamental puix integra tots els materials dels testimonis més acostats a la redacció original. *Il Milione. Prima Edizione Integrale* va ser preparada per Luigi Foscolo Benedetto a partir del manuscrit francès 1116 de la Biblioteca Nacional de París —el més pròxim a l'original però molt fragmentari—, amb l'addició de fragments de l'edició de Ramusio i del manuscrit llatí de la Biblioteca Ambrosiana de Milà, també anomenat zeladià. La segona edició filològica aparegué a cura de Dante Olivieri. En aquest cas el curador partia de l'*Ottimo*, nom assignat a la versió toscana de l'original, i va anar integrant-hi materials de Ramusio, de l'esmentat manuscrit 1116 i dels texts de la família vèneta.

Nosaltres hem volgut oferir una versió que sintetitzés els texts de tradició italiana, el manuscrit francès 1116 i la traducció catalana del segle XIV. Per aconseguir-ho hem treballat sobre l'edició d'*Il Milione* de Marcello Cicuto, que publicà a Milà la Biblioteca Universale Rizzoli l'any 1981. Es

tracta d'una versió paral·lela a la de D. Olivieri que va intercalant ací i allà els fragments que difereixen d'aquesta tot indicant-ne la procedència. Així doncs, trobem en una mateixa edició les fonts principals que formen la tradició textual poliana: el manuscrit 1116, el zeladià, l'edició de Ramusio, l'Ottimo, les versions vènetes i les aportacions de Benedetto i Olivieri. A més a més, hem contrastat la nostra versió amb les solucions lèxiques de la traducció catalana quatre-centista.

La fixació de l'onomàstica representa una de les majors dificultats a l'hora de traduir un text com el present ja que entre tots els testimonis apleguen una considerable dispersió de variants sobre un mateix nom. El nostre primer referent ha estat el text medieval català, encara que n'hem desestimats les solucions quan difereien massa de la resta de variants clàssiques. A més, es tracta d'un text incomplet i sovint corromput. Hem consultat també solucions que adopta el manuscrit francès de la Biblioteca Nacional de París perquè és un dels més acostats a la versió primitiva o arquetip i sembla que el mateix Polo podria haver-lo revisat.

Pel que fa als noms propis de gran pes cultural i històric, com ara Mahoma, Khublai Khan o Karakorum, hem optat per la forma que recull la Gran Enciclopèdia Catalana, institució cabdal en l'estandardització del català modern. En canvi, hem respectat escrupolosament la tradició textual dels topònims encara que molts puguin correspondre avui a llocs identificables amb fonètiques i transliteracions diferents. Un exemple prou significatiu és el cas de Gambalec enfront dels hodierns Pequín o Beijing. Tot i compartir el mateix solar físic, la primera forma i les segones designen realitats històriques i sociopolítiques ben diferents. Hem fet, finalment, una adaptació ortogràfica a la normativa actual; per això, Preste Johan, Altay o Hunch han passat en la nostra versió a Preste Joan, Altai i Hung.

Pel que fa a títols de l'obra, cal dir que n'hi ha tants com versions si fa o no fa. Nosaltres ens hem decidit per un dels de major tradició: *Llibre de les Meravelles del Món*. Això no obstant, la llarga transmissió del llibre ens forneix d'altres títols que també han fet fortuna, com ara *La Descripció del Món*, *Il Milione* o *Els viatges de Marco Polo*. Segurament la tria no es feia de manera aleatòria sinó que depenia del que hom considerés emfasitzat en el text: la biografia d'un ric mercader (Il Milione fa referència al renom familiar dels protagonistes), la geografia humana i física de totes les terres conegudes o els viatges contats per un excepcional mercader que visqué a l'Europa del dos-cents.

L'edició italiana de què partim presenta el text de Marco Polo dividit en 183 capítols. Tanmateix, la nostra proposta els agrupa a l'entorn dels grans eixos temàtics de la narració poliana. La primera part, el Proemi, consisteix en un pròleg procedent d'una de les versions toscanes que no està registrat en l'Ottimo ni en la versió de síntesi de Dante Olivieri, a part dels capítols que relaten el primer viatge del pare i de l'oncle de Marco. Els llibres centrals s'ocupen del viatge cap a la Xina, de l'estada a la cort de l'emperador mongol Khublai Khan, de la descripció de costums i terres tàrtares i, ja de camí cap a Venècia, de la costa asiàtica de l'oceà Índic. Marco Polo encara completa el seu relat amb les notícies que ha pogut escoltar sobre la costa oriental de l'Àfrica i les regions gelades de Sibèria. Finalment, hem afegit, a mode d'Epíleg, l'anècdota sobre el retorn dels Polo a Venècia que tanca la versió de Ramusio amb una referència al final d'un altre viatge mític, l'Odissea.

5. Els viatges de Marco Polo

Poca cosa sabem de la persona de Marco Polo fora del que ell mateix ens conta al llibre. Pel que fa als camins que va recórrer com a viatger també ens hem de cenyir al llibre, i ajudar-nos de la documentació històrica i de mapes detallats si volem fixar —o interpretar— els itineraris que va anar resseguint al llarg dels vint-i-quatre anys que va estar pel món. És el que intentarem ara.

Ja hem assenyalat com, entre moltes altres coses, el llibre és la descripció emocionada de les terres conegudes del planeta, moltes de les quals Marco Polo va recórrer personalment i altres en va sentir parlar. No es tracta, per tant, de la ruta d'un viatger. No obstant això, en el periple vital pel continent asiàtic que es narra al llibre, sí que es poden distingir diferents viatges:

Un, el d'anada i tornada del pare i l'oncle de Marco al Catai. Un altre, el que feren de nou cap al Catai aquests mateixos acompanyats per Marco Polo. Aquests dos viatges coincideixen *grosso modo* amb els principals itineraris de la famosa ruta de la seda.

També són viatges els que realitzà Marco Polo al servei de Khublai Khan —que no és ben bé un sinó molts, segons les missions que se li encomanaren al llarg dels setze anys d'estada a la cort—, realitzats tots al solar que actualment es coneix com a Xina. De tots aquests, però, Marco en destaca un que el portà als confins de Mien i Bengala (vegeu Llibre Quart, II).

Un altre viatge és, finalment, el de retorn a Venècia, que la família Polo i la princesa mongola Cocacín realitzaren per mar, seguint bastant fidelment l'itinerari de la ruta de les espècies a través de l'Índic.

Acompanyant el text hem volgut afegir un conjunt de mapes amb un doble objectiu: d'una banda serviran per situar espacialment els indrets que van apareixent al llibre, i de l'altra permetran seguir els distints itineraris dels viatges que hi són descrits. Determinar aquest últim aspecte no és tan senzill com sembla a primera vista. Recordem una vegada més que el *Llibre de les Meravelles del Món* es presenta com una descripció d'indrets, a vegades personal i a vegades impersonal, que no sempre coincideix amb el rumb d'un dels seus viatges.

Sovint traçar l'itinerari sobre un mapa és ja una interpretació del text. Nosaltres, a més de fer açò, hem reforçat la nostra interpretació per la tria de la primera persona narrativa al llarg del relat enfront d'un ús de la tercera persona impersonal, també sovintejat a l'original. A tall d'exemple, de vegades, en lloc de seguint tantes milles en tal direcció hom arriba a..., hem preferit seguint tantes milles en tal direcció vam arribar a...; i això ens ha obligat a una reflexió profunda sobre els itineraris que degueren seguir els Polo.

Llegiu només ja alguns apunts que intenten defensar el pas de Marco i els seus per uns determinats indrets, que contrasten amb la ruta traçada per altres versionadors:

1. El primer viatge dels Polo cap al Catai degué recórrer la variant nord de la ruta de la seda, des de Bucara, passant per Caracojo i Camul (mapes 1, 4). De fet, Marco Polo, encara que no hi fou, descriu minuciosament aquestes ciutats al Llibre Primer, VIII. És molt improbable que —en lloc d'això, i com creuen altres— fessin via cap a la llunyana Karakorum.

2. Un punt especialment fosc és extraure la informació del llibre per determinar si la ruta que seguiren els Polo per fer el camí entre la Petita Armènia i l'estret d'Ormuz —Cormús al llibre—, tant a l'anada com a la tornada a Occident (mapes 2, 8). Hi ha moltes versions que proposen que al viatge cap a Orient baixaren per Mesopotàmia i, des de Bàssora, navegaren per la mar Roja fins a Ormuz; i reserven per al viatge de retorn una ruta interior per l'antiga Pèrsia. A nosaltres, però, ens estranya força aquesta hipòtesi, perquè la descripció d'aquestes terres interiors es fa de manera meticulosa a l'inici del llibre, i seguint l'orientació oest-est, pròpia de la ruta d'anada. No acabem de veure clar, tanmateix, si, a la tornada, fondejant al port de Cormús, hi deixaren la princesa Cocacín i continuaren al cap d'un temps una ruta marítima fins a Mesopotàmia, o bé referen —a grans trets— el camí que ja coneixien de feia una vintena d'anys. Per a uns mercaders la ruta més apropiada no és la més curta sinó la més profitosa.

3. Finalment, al Llibre Quart hem mantingut com a ruta aquella expedició de què Marco fa una menció expressa a propòsit dels intents mongols d'envair Mien i Bengala (Llibre Quart, II). En canvi hem entès que no pot considerar-se com a ruta la descripció de les terres de Mangi, una regió on ell s'estigué força temps desenrotllant diverses tasques, tot fent servir el Canal Imperial i els camins que el circumdaven entre aiguamolls (Llibre Quart, V).

Tot plegat, ja veieu, la nostra traducció ha suposat un viatge tortuós i fascinant rescatant les paraules, els sentits i les rutes del llegendari Marco Polo, per tal de presentar-les a un públic actual. De la mateixa manera com Marco acumulà tot viatjant un bagatge de saviesa universal ben singular a

la seva època, així també creiem que el lector pot beneficiar-se'n recuperant aquella memòria històrica, aquell món de contorns indefinits i de cultures i pobles mitificats, que el mercader més famós de Venècia descrigué de manera realista molts anys abans que algun cartògraf s'atrevisís a traçar la primera línia sobre un pergami o una planxa de fusta.

PRELIMINARS

- Què saps de la figura de Marco Polo?
- A quin personatge del cinema el compararies?

A. ANÀLISI TEXTUAL

1. Aneu a les pàgines 36 i 37 (des de “Us descriuré...” fins a “...fora mida.”) i comproveu com els fragments narratius es combinen amb els descriptius. Assenyaleu cadascun amb colors diferents. Seguidament compareu les oracions descriptives i les narratives i anoteu les diferències (construcció, tipus de paraules, mode, llargada, puntuació, varietat lèxica i recursos expressius).
2. De tant en tant, Marco Polo insereixen en el relat del viatge breus narracions o fragments descriptius sobre les contrades que visita o els costums dels seus habitants. Localitza aquells que més t'han encuriolit.
3. Analitza l'estructura del Proemi tot diferenciant-ne les parts principals. Per cert, podries escriure alguns sinònims de la paraula o explicar-ne el significat.
4. Enumera les característiques que destaca Marco Polo de les ciutats i terres que va descrivint.
 - Per què s'interessa per aquests aspectes i no per altres?
 - Creus que aporta algunes informacions poc importants per al lector de la seua època?
 - Quins altres detalls afegiries tu a les descripcions per a un lector actual?
 - Fem una prova! Busca en una bona enciclopèdia algun racó exòtic i transforma la informació que trobes en una narració atractiva per a una hipotètica guia de viatgers intrèpids. Posa't al lloc de la persona que ha de visitar aquelles terres per tal d'aclarir-li allò que necessita saber.
5. Coneixes cap altre llibre de viatges? S'assembla al *Llibre de les meravelles del món*?
 - a. Consulta en alguna biblioteca o llibreria el títol de 5 llibres de viatges famosos universalment. Recorda't d'anotar bé la referència completa.
 - b. De quin llibre de viatges t'agradaria ser autor? Cita els llocs que visitaries i justifica'n l'interès per al públic actual?
 - c. Com t'imagines l'escriptor d'un llibre de viatges? Descriu-ne el perfil psicològic.
 - d. Quines característiques textuais et semblen essencials en una guia de viatges?
6. Localitza al text unes quantes fórmules per captar l'atenció i mantenir el contacte amb el lector. Exemple: “Però escolteu açò encara” pàg. 30
7. Us proposem que compareu alguns fragments de la *Crònica de Muntaner* (podeu usar la versió actualitzada que ha publicat l'editorial 3i4), ja que coincideix en diversos aspectes amb el *Llibre de les meravelles del món*. A part que són obres contemporànies, ambdues narren viatges i parlen dels grans monarques que Muntaner i Polo serviren respectivament. Proveu-ho! No us decebreu!
8. Analitza la figura del narrador en l'obra. Es produeix algun canvi pel que fa a la perspectiva narrativa al llarg de la novel·la?

9. Amb quina expressió definiries l'estructura novel·lística del llibre? Justifica la resposta.
10. En quant de temps transcorre l'acció en l'obra? Quant de temps tardaria un lector qualsevol a llegir-la? És un temps dilatat o condensat?
11. El temps de l'aventura, és paral·lel al de l'escriptura o bé hi ha discontinuïtat (retrospecció, simultaneïtat, anticipació, suspensió)?
12. Quants capítols hi ha a l'obra? Són els mateixos que a l'original? Explica-ho després d'haver llegit la introducció.
13. Trobem a l'obra un únic fil argumental o n'hi ha uns quants? Comenta-ho.
14. Quins avantatges i quins inconvenients hi ha quan el temps del lector no coincideix amb el de l'escriptor?

B. GEOGRAFIA

1. Al llarg dels seus viatges, Marco travessà moltes i diferents regions asiàtiques (Pamir, Lob, Altai...). Tria'n una de ben allunyada i informa't sobre les característiques orogràfiques, climàtiques, hidrogràfiques, agricultura, ramaderia o altres recursos. Com creus que devia anar la travessia per als Polo?
2. Els rius Caramoran i Quian permeten un esplendorós trànsit comercial pels territoris de Mangi. Retornem a les pàgines 113 i següents per anotar-ne els detalls.
3. Marco Polo fou encarregat de supervisar la producció de sal a Quinsai durant tres anys. A partir de la pàgina 120 assistim a la descripció acuradíssima de la ciutat. Us atreviríeu a dibuixar-ne un plànol? No oblideu el palau de Facfur!

4. Recordeu els ports més importants per on passaren els venecians? Quins aspectes en destaca Marco Polo?

5. Sabeu per què Cristòfor Colom volia conquerir *l'Or de Cipangu*? Segons Polo, al voltant de Cipanguhi ha mil quatre-centes illes. És veritat?
6. Al segle XIII un venecià i al segle XV un genovés posaren a l'abast d'Europa nous intercanvis amb terres remotes. Investigueu entre els llibres d'història o pregunteu al professor/a corresponent sobre el paper d'Itàlia en l'època dels grans descobriments. Creieu que el coneixement i les exploracions afavoriren la dominació d'una civilització sobre les altres?
7. Com hauràs pogut observar durant la lectura, l'abundància de topònims resulta de vegades aclaparant. Efectivament, Marco Polo no necessitava rabets de pansa ja que demostrà una enorme memòria. Arabé, molt sovint els noms de lloc que cita el llibre no s'ajusten amb els topònims actuals. Et proposem que elabores un llistat dels casos que més t'hagen estranyat. Exemple: Gambalec - Pequín
8. *Espanya i Comunitat Valenciana* són denominacions geopolítiques que tenen una raó de ser a l'actualitat. Busqueu el temps històric en què tenien vigència i assenyalau en un mapa quina extensió ocupaven: Ibèria, Hispània, Regne de Castella, Regne de Portugal, Confederació catalano-aragonesa, Al-Andalus, Regne de València, Regió Valenciana, Província de València, Província de Xàtiva, País Valencià, Països Catalans, L'Horta Sud, La Ribera, La Marina...
Sabeu d'on provenen aquests noms o amb quina intenció política van ser inspirats?
Busqueu noms de partides o de carrers del vostre poble que hagen estat canviats al llarg del temps i esbrineu per què.
9. A la pàgina 144 llegiem "Us contaré totes les meravelles d'aquesta illa de Java la Menor, i la primera potser semblarà increïble a tothom: l'illa es troba tan a migdia que l'estrella de tramuntana no es veu gens ni mica." Hi ha altres mencions a l'estrella de tramuntana a les pàgines 162 i 163. Podries explicar a què es deu el fenomen que relata Polo? Si no en tens ni idea, prova de consultar amb algú que sàpia d'astronomia.
10. Quin tipus de coneixements creieu que devien tenir els viatgers medievals per poder orientar-se en terres desconegudes? Podeu consultar en enciclopèdies d'història.
11. Marco Polo dictà les seues memòries quasi un segle abans que es conegués el primer atlas. De quina manera creieu que influïren les descripcions del *Llibre de les meravelles del món* en els primers cartògrafs?
12. En alguns capítols del llibre, especialment els que transcorren a la cort dels Tàrtars, apareixen "astròlegs i fetillers, astrònoms i encantadors", els quals són requerits en les situacions més difícils. Recordeu quan? Poseu-ne uns quants exemples.
 - a. L'observació del cel i dels astres s'inicià ja en les civilitzacions més antigues. Què en saps de tot açò? Podeu revisar el llibre de M. Yourcenar, *Memòries d'Adrià*, (editorial Proa) on a les pàgines 126-127 l'emperador Adrià relata la seua afició per l'estudi dels astres.
 - b. Quina relació veus entre astronomia i astrologia en èpoques anteriors? I actualment?

C. TÈCNICA

1. Marco Polo també pren nota de les novetats tècniques i artesanals que va descobrir per Orient.
 - a. Compara la confecció de vaixells al port de Cormús i la de les naus que navegaven per l'Índia.
 - b. A partir de les indicacions de la pàgina 57, prova de dibuixar les cases de fusta i pells dels tàrtars.
 - c. Com cacen els lleons a Cuigiú (Mangi)? I a Fugiú?
 - d. Repassa els fragments de les pàgines 131 i 165 on s'explica respectivament la cacera de babuïns i la de les balenes. Feu servir la imaginació i proposeu altres maneres per atrapar animals tan diferents.
 - e. Què són les "estufes russes"?
 - f. Què fan els de Multifili (Índia) per aconseguir els diamants que tant hi abunden?
2. Pel que fa a l'estratègia bèl·lica, a l'obra són descrites tres grans batalles:
 - Khublai Khan contra Naïam (pàg. 67-71)
 - Batalla de Vocian, a l'inici de la conquesta de Mien i Bengala (pàg. 104-106)
 - Els tàrtars de Llevant contra els de Ponent (pàg. 181)
 - a. Torna a llegir els fragments corresponents i compara'n l'estil narratiu tot assenyalant després els paral·lelismes sintàctics i lèxics que trobes.
 - b. Segueix l'exèrcit tàrtar empre la mateixa estratègia? Exposala ordenadament.
 - c. Tria una de les batalles i dissenya'n un plànol tan detallat com pugues. A part pots dibuixar un element significatiu de l'escena: la torre de fusta on avança el Khan transportat per elefants.

D. HISTÒRIA

1. Busca informació sobre les principals rutes comercials a l'E. M. i explica l'aportació que suposaven els viatges dels Polo per a les potències europees.
2. L'expansió territorial de la Corona d'Aragó i la dels Tàrtars coincideixen al segle XIII. Anota quins factors les motivaren. Potser et siga útil llegir la introducció del llibre.
3. Al *Llibre de les meravelles del món* apareixen diverses referències a Alexandre el Gran (pàg. 29, 40, 42 i 43). De qui es tracta i per què és tan important per a Marco?
4. Sens dubte Khublai Khan és el personatge històric principal en el relat del mercader venecià. T'invitem a fer-li un retrat resumint les informacions que localitzaràs a partir de la pàgina 57. Pots completar la teua redacció amb altres aspectes biogràfics procedents de les enciclopèdies.
5. Com administrava Khublai l'imperi tàrtar? Creus que el sistema aplicat era l'adequat? Argumenta-ho.

E. CULTURA I ANTROPOLOGIA

1. L'interès d'Orient per Occident i viceversa apareix justificat en les breus pàgines del Proemi. Explica-les motivacions del Khan, del Papa i de la família Polo.
2. Quan viatgem portem molt sovint, a més de l'equipatge, una sèrie d'hàbits i prejudicis que dificulten o simplement vehiculen la percepció de la nova realitat que anem descobrint. Posa alguns exemples que hages detectat a l'obra i raona'ls. Si vols, pots afegir anècdotes teues o dels teus amics en aquest sentit. Ex: demanar paella en Oxford.
3. Què significa idòlatra? Què significava per a Marco i els seus coetanis?

4. Qui eren els cristians nestorians i com havien anat a parar a zones tan “idòlatres”?
5. Una de les pràctiques que més detalla Marco és la relativa al tractament dels morts. Un cas dels primers el trobem a la pàgina 48. Tots els “idòlatres” comparteixen ritus funeraris semblants? Amb l’ajuda del professor/a de filosofia o consultant algun manual d’antropologia expliqueu diferents rituals de la mort segons cultures.
6. Quin és el costum que més sorprén a Camul? I a Maabar?
7. Quina pràctica és descrita a les pàgines 101-102 i 107?
8. Què indiquen els senyals al coll de les joves del Tibet? Compareu les pràctiques matrimonials pel que fa a Catai i Mangi (pàg. 110-111) amb les del Tibet. Seria interessant organitzar un debat sobre la situació de la dona segons cultures i èpoques.
9. T’agradaria viure a les illes Mascle i Femella (pàg. 164)? Enumera els avantatges i desavantatges d’aquesta organització de la població.
10. Consideres veritable l’episodi sobre el rei d’Abissínia i el Sant Sepulcre? Veus cap relació amb l’anècdota que protagonitza el califa de Bagdad (pàg. 30-31)?
 - a. Quina pot ser la finalitat d’aquestes històries que el propi Marco senyala com a meravelloses? No diu al Proemi que el llibre “no faltará a la veritat”?
 - b. Aclariu quin o quins són els significats del concepte de “veritat” als temps de Polo.
11. A Sardandan no coneixen els metges sinó que recorren a mags i fetillers. Torna a llegir l’anècdota de les pàg. 102-103 i pregunta a les persones més majors que conegues sobre pràctiques semblants. Per exemple, pots demanar-los si saben d’algú que cure “degràcia”.
12. Al regne de Dragoian, a Java la Menor, hom practica el canibalisme en determinades circumstàncies. Enceteu un debat sobre la diversitat de costums segons cada societat. Prèviament busqueu tota la informació necessària i raoneu les posicions que defensarà cada grup.
13. Secularment la dona ha ocupat una posició secundària i fins i tot humiliant. Durant l’Edat Mitjana açò fou la norma, però al relat de Marco despunta algun exemple diferent. Te’n recordes?

F. CURIOSITATS

1. Què és una taula d’or i quina funció feia? Actualment què fa aquesta funció?
2. En quin capítol s’il·lustra la frase “La fe mou muntanyes”?
3. Quan passa per terres perses, Marco ens conta moltes històries fantàstiques. Quines?
4. Explica per què la paraula “assassí” està relacionada en origen amb la paraula “haixix”.
5. “Tres milles en direcció a tramuntana...” Aquesta expressió referida a l’orientació espacial és ben freqüent al llibre. Tramuntana, gregal... són distints noms per al vent segons en quina direcció bufe.
 - a. Anota la correspondència entre el nom del vent i la coordenada espacial (nord, sud-est, etc.).

- b. Quins són els vents més freqüents on tu vius? Amb quin nom els coneixeu?
 - c. Coneixes refranys o dites populars alusives al vent?
6. A la pàgina 51 Marco ens relata una anècdota que relaciona la salamandra i l'amiant. L'explicació que dóna és correcta? Informa-te'n.
 7. Què és el lapislàtzuli?
 8. Esbrina de quina manera s'obtenia l'almelec i confronta-la amb la que se'ns descriu a la pàgina 62.
 9. Valora la fabricació i circulació del paper moneda als temps del Gran Khan? Saps quan començà a usar-se a Europa? Observa'n els comentaris del mercader venecià.
 10. Què són les grans colobres?
 11. Fes memòria i escriu una relació de les espècies que apareixen al llibre. Espècies a banda, Marco cita altres substàncies com ara el torbit, el mirabolà, l'anyil, el brasil o la càmfora. Investiga, amb l'ajut del profe o de la profe de Biologia, per a què aprofiten.
 12. A l'illa de Java la Menor abunden certs animals que Marco anomena unicorns. Ho són en realitat? Què saps dels unicorns? Perquè es produeix la confusió?
 13. També allí es parla dels orangutans. Saps què significa aquesta paraula?
 14. Com s'imaginen els coetanis de Polo els "grifons"? Quina prova presenta Marco de l'existència d'aquests animals a Mogdasio?

SUGGERIMENTS FINALS

1. Prova d'imaginar el que suposaria un viatge com el del nostre amic venecià. I si el feres tu pròximament? Com creus que canviaria el perfil psicològic de Marco després de passar 25 anys recorrent i coneixent persones i paisatges remots? I tu? Després d'un viatge així en quines coses creus que hauries canviat?
2. Visioneu el film *El turista accidental* i observeu les diferències entre les persones que viatgen com a turistes i els qui ho fan com a viatgers.